

160 let od objevu Chýnovské jeskyně

Karel Drbal

„Odvážnými sáhodlouhými kroky sestupovali jsme po obrovských čili čertových schodech, ohromných to balvanech se stropu spadlých a tu se již z dále zatřpytila voda, odrážejíc paprsky pochodní a oznamujíc nám, že

se na nejhlubším místě jeskyně nalézáme.“ Takto popisují v časopise Živa z roku 1863 objevitelský sestup do Chýnovské jeskyně tehdejší kustodi Muzea království Českého v Praze pánové Antonín Frič a Jan Krejčí.

Purkyňovo jezírko. Foto Josef Vandělík

V dobách objevování

Chýnovská jeskyně se nachází v jižních Čechách na jihozápadním okraji Českomoravské vrchoviny poblíž města Chýnova. Chýnovský kras tvoří souvrství krystalických vápenců, které jsou v izolovaných blocích uloženy společně s amfibolity v okolních dvojslídých parulách. Právě přítomnost vápenců byla

předmětem těžby této suroviny pravděpodobně už od 15. století. Těžbě a zpracování se z počátku věnovali především drobní rolníci. Dodnes je v regionu zachována řada tzv. selských lomů. Právě v lomu sedláka Pavla Jůzy byl v červenci 1863 odkryt vchod do jeskyně. Podle pověsti předávané v ústním podání pracoval onoho léta v lomu skalník Vojtěch Rytíř. Při

práci mu zapadlo kladivo do pukliny ve skále. Aby ho vyprostil, musel se do dutiny protáhnout. S překvapením zjistil, že puklina se rozšiřuje v prostornou chodbu směřující kamsi do hlubiny, kam se už sám neodvážil. První, kdo do jeskyně sestoupil, byl dozorce nad vápnem v sousedním Schwarzenberském kamenolomu Jan Strnad společně se skalníky Švehlou a Janů. Za svitu

Čertovy schody dříve a dnes. Foto Josef Vandělík

loučí objevili první desítky metrů podzemního labyrintu. Podle dochovaného nápisu na stěně se tak stalo 14. července 1863. Za několik dnů po objevu, na základě zprávy učitele Josefa Riedla, přijela do Chýnova komise kustodů Muzea království Českého v Praze ve složení Antonín Frič, Jan Krejčí a Josef Wett. Společně jeskyni prozkoumali, ohledali, zaměřili a zhotovili první mapu podzemních prostor. Následně v září 1863 byl publikován v Purkyňově časopise Živa článek „Zpráva o výskumu Chejnovské jeskyně na Pacové hoře, vykonaném od přírodnické sekci musejní“.

Zpřístupnění pro veřejnost

Podle dochovaných zpráv byl však v roce 1866 vchod od jeskyně zasypán a opět byl odkryt až po 12 letech v roce 1878. Jeskyně i s lomem byla v majetku Pavla Jůzy až do roku 1896, kdy jej zdědila jeho dcera a zeť. Jeskyně tak přechází do majetku rodiny Rothbauerových. Za finančního příspěvku Adolfa Josefa Schwarzenberga započaly v roce 1896 práce na zpřístupnění jeskyně za účasti majitele, Klubu českých turistů a obce Chýnovské. V roce 1902 byla již jeskyně v provozu. Na tehdejší dobu byl zájem turistů poměrně velký. Pikantní perličkou je skutečnost, že 1. 8. 1909 Zemská Jednota zřizenců drah v království Českém vypravila zvláštní rychlovlak Praha–Tábor, kdy součástí akce byl i výlet do Chýnovské jeskyně. Tři generace rodiny Rothbauerových pečovaly o jeskyni, zkoumaly jí, postupně trasu rozšiřovaly a položily základy k ochraně. S drobnými přestávkami je tak tento přírodní fenomén veřejnosti zpřístupněn dosud.

Správa jeskyní České republiky, která jeskyni spravuje nyní, při úpravách a rekonstrukčních pracích plně respektuje historizující vzhled jak vlastní turistické trasy v jeskyni, tak atmosféru povrchového areálu.

Stále je co objevovat

Za 160 let jeskyně prošla devíti státními formami od Rakouského císařství až po Českou repu-

bliku, aniž by se pohnula z místa. Je pochopitelné, že za tu dobu docházelo k nejrozličnějším formám využívání a zkoumání jeskyně člověkem a v neposlední řadě i k postupným úpravám zpřístupněné trasy. Naposledy se tak stalo v roce 2007, kdy byla vyražena výstupní štola, vybudovány přechodové visuté můstky a zpřístupněna Malá kaple včetně přílehlých horních chodeb jeskyně. Povrchový areál se rozrostl o kopii jedné z posledních dochovaných budov bývalého Schwarzenberského kamenolomu – výtopnu lokomotiv průmyslové železnice. Na přímou souvislost objevu jeskyně s lámáním a zpracováním kamene poukazuje bohatá expozice v podzemní části výtopny, která slouží jako Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně. Za dobu od objevu jeskyně se kupředu posunuly i technologie a možnosti výzkumu a dokumentace nejrozličnějších vědních disciplín. Ať už se jedná o ty speleologické, historické, geologické, hydrologické či biologické, pomáhají nám poznat a objasnit řadu jevů a procesů, které se v přírodě odehrávají. Bez jejich důkladného poznání bychom ochranu tohoto krásného fenoménu zajišťovali jenom částečně a neúplně. Popřejme tedy naší jubilantce, aby do budoucna spočívala péče o ní v rukou odborníků, kteří jí rozumí, těch, pro které je „srdcovou“ záležitostí, aby měla umírněné množství ukázněných návštěvníků a žádné katastrofy způsobené člověkem. ■

Purkyňovo oko.

Rytina Purkyňovo oko - 1863 (Živa, F. Richter)